

İş Başvurusunda Bulunan Engelli Bireylerin Bilişsel ve Fiziksel Düzeylerinin Yaşam Kalitelerine Etkisinin İncelenmesi

Investigating of the Effect of Cognitive and Physical Levels on Quality of Lives of Individuals with Disabilities who Apply for Jobs

Hülya YÜCEL¹, İbrahim ERARSLAN²

ÖZ

Amaç: İş başvurusunda bulunan engelli bireylerin bilişsel ve fiziksel aktivite düzeyleri iş istihdamları için önemlidir. Bu nedenle bu çalışmada iş başvurusunda bulunan engelli bireylerin bilişsel ve fiziksel durumlarının, ergoterapide önemli bir çalışma konusu olan yaşam kalitelerine etkisinin incelenmesi amaçlandı.

Gereç ve Yöntemler: Çalışmaya Mayıs-Haziran 2024 tarihleri arasında, İstanbul ili Sancaktepe ilçesinde bulunan İŞKUR'a başvuran 72 engelli birey dahil edildi. Çalışmanın verileri yüz yüze görüşme tekniği ile Sosyo-Demografik Bilgi Formu, Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği, Fiziksel Engelli Bireyler İçin Fiziksel Aktivite Ölçeği ve Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalite Ölçeği kullanılarak elde edildi. Değişkenler normal dağılım gösterdiğinden ilişki tarama için Pearson korelasyon analizi kullanıldı.

Bulgular: Katılımcıların bilişsel seviyeleri ile yaşam kaliteleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edildi ($r=0.172$, $p=0,15$). Katılımcıların fiziksel aktivite düzeyleri ile yaşam kaliteleri arasında ise pozitif yönde ve zayıf bir ilişkinin olduğu ($r=0.26$, $p=0,03$) bulundu.

Sonuç: Çalışmamızda, iş başvurusunda bulunan engelli bireylerin fiziksel aktivite düzeylerinin ve yaşam kalitelerinin birbiri ile ilişkili olduğu sonucuna varıldı. Çalışmamız iş başvurusunda bulunan engelli grubunda bilişsel ve fiziksel düzeylerin yaşam kalitesi ile ilişkisini değerlendiren Ülkemizdeki ilk çalışmadır. Sonuçları, ergoterapi alanında yapılacak diğer araştırmalara yol gösterici olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Biliş; Engelli; Fiziksel Aktivite; İş İstihdamı; Yaşam Kalitesi.

ABSTRACT

Aim: The cognitive and physical activity levels of individuals with disabilities who apply for jobs are important in job employment. Therefore, it was aimed to investigate the effect of cognitive and physical levels on quality of lives which is important working topic on occupational therapy of individuals with disabilities who apply jobs. **Method:** The study was conducted between May-June 2024 with 72 participants who applied to İSKUR at Sancaktepe in Istanbul. The data of the study were obtained through face-to-face interviews using the Socio-Demographic Information Form, the Montreal Cognitive Assessment Scale, the Physical Activity Scale for Individuals with Physical Disabilities, and the World Health Organization Quality of Life Scale. Since the variables were distributed normally, Pearson analysis was used for correlational screening.

Result: There was no relationship between the cognitive levels and quality of lives of the participants ($r=0.172$, $p=0,15$). There was a positive and weak relationship between the physical activity levels and quality of lives of the participants ($r= 0.26$, $p=0,03$).

Conclusion: In our study, it was concluded that physical activity levels were positively correlated with quality of lives of the people with disabilities who apply for jobs. To the best of our knowledge, this is the first study in our country, evaluating the effect of cognitive and physical levels on the quality of life of a group of people with disabilities who apply jobs. The results of it would guide future studies on occupational therapy.

Keywords: Cognition; Disabled; Physical Activity; Employment; Quality of Life.

Geliş Tarihi/Received:24.07.2024 **Kabul Tarihi/Accepted:**21.11.2024 **Çevrimiçi Yayın Tarihi/Available Online Date:** 18.02.2025

¹ Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, hulya.yucel@sbu.edu.tr. ORCID: 0000-0002-7078-8361

¹ İstanbul Medipol Üniversitesi, ibrahim.erarслан@medipol.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0760-0223

Sorumlu yazar/Correspondence: Hülya Yücel.

Cite this article as: Yücel, H., Erarşlan, İ. İş Başvurusunda Bulunan Engelli Bireylerin Bilişsel ve Fiziksel Düzeylerinin Yaşam Kalitelerine Etkisinin İncelenmesi. J Health Pro Res 2025;7(1): 12-19.

Giriş

Engellilik durumu, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından vücudun fonksiyonlarını yerine getirememesi nedeniyle bir eylemin gerçekleştirilmesinde karşılaşılan zorlukları ve günlük yaşamın gerekliliklerine katılımın kısıtlanmasını tanımlamak için kullanılan bir kavramdır (1). Engelli bireylerin toplumsal hayata katılımında birçok engelin bulunduğu vurgulanmaktadır. Bunlardan biri de engelli bireylerin istihdamında karşılaşılan zorluklardır (1,2). İşte bu nedenle, engellilerin potansiyelleri iyi değerlendirilmelidir. İstihdam, bireysel ve dolayısıyla toplumsal refahı ve sosyal sürdürülebilirliği artırır (1,2). Özellikle, engelli bireyler için istihdam kazanmak, sosyal katılımlarını da teşvik eden önemli bir fırsatı temsil eder (3). Ergoterapistler engelli bireyler için istihdam sağlamak amacıyla mesleki rehabilitasyon uygulamaları içerisinde yer alan sağlık meslek gruplarından (4). DSÖ (2011) istihdam oranlarının ülkeler arası farklılığını rapor etmiştir. Yine de tüm dünyada engelli bir kişinin istihdam edilme oranı engelli olmayan bir kişiye göre çok düşük, hatta bazı ülkelerde hiç yoktur (1,2,5). Küresel istatistiklere göre, engelli bireylerin istihdam oranı %44'tür, bu oran engelli olmayanlar arasında %75'tir (6). Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2021 verilerine göre ülkemizde işgücüne katılma oranı %52,9; cinsiyete göre ise erkeklerde %71,7 kadınlarda %34,5'tir (3).

Engellilerin fiziksel ve zihinsel kısıtlılıkları, yaşam kalitesini etkileyebilen, işten rekreasyona kadar yaşamın herhangi bir alanındaki faaliyetlere katılma kapasitesini sınırlayan bir durumdur (5,7). Özellikle bireylerdeki zihinsel gerileme durumu bireylerin yaşamlarında kendi kendine yetebilmelerinde, iletişim ve eğitim becerilerinde, toplumsal entegrasyon ve iş hayatının gerektirdiği durumlarda gecikmeler yaşamalarına neden olabilmektedir (8,9). Zihinsel engelli bireylerin zihinsel gerilemelerine uygun programların yapılandırılması, günlük yaşamdaki aktivitelerine etkili katılımlarının sağlanması, sosyalleşmeleri ve yaşam kalitelerinin artırılması önemlidir (10). Yaşam kalitesi, engellilerin istihdamı ve işteki verimliliğinde etkili bir unsur olabilir. İşsizlik, ruhsal problemler ile ilişkilendirilen faktörlerden biridir (4). İşsiz bireylerin depresif semptomlar

gösterme olasılığının çalışanlara göre iki kat daha fazla olduğu ve kişinin geçimini sağlamak için ekonomik yeterliliğinin olmamasının algılanan stres ve umutsuzlukta artışla ilişkili olduğu gösterilmiştir (11). Gerek ulusal gerekse uluslararası incelemelerimizde, iş başvurusunda bulunan spesifik bir engelli grubunun zihinsel ve fiziksel kısıtlılıklarının toplumsal katılımın bir ögesi olan yaşam kalitesine etkisinin değerlendirildiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle planladığımız bu çalışmada İş ve İşçi Bulma Kurumu (İŞKUR) üzerinden iş başvurusu yapan engelli bireylerin kısıtlılıklarının yaşam kalitelerine etkisinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Tanımlayıcı kesitsel tipte olan bu çalışmanın etik kurul onayı Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu tarafından alınmıştır (Tarih: 29.03.2024, Karar No:4/12). Çalışmanın evreni İstanbul ili Sancaktepe ilçesinde bulunan son bir ay içerisinde İŞKUR'a başvuran tüm (n=87) engelli bireylerdir. Çalışmanın örneklem hesabı Raosoft analizine göre yapılmıştır. Hata payı %5, güven aralığı %95 ve %50 yanıt dağılımına göre toplam sayı 87, katılımcı sayısı ise 72 olarak belirlenmiştir. Araştırmacılar tarafından hazırlanan anket ve değerlendirmeler katılımcılara yüz yüze Mayıs-Haziran 2024 tarihleri uygulanmıştır.

Çalışmaya iş başvurusunda bulunan engelli bireylerin dahil edilme kriterleri şunlardı; 18-65 yaş arasında olmak, bilişsel ya da fiziksel engel tanısı olmak ve engelli raporu bulunmak. Halihazırda bir işte çalışan ve soruları anlamaya engel olabilecek %70 ve üzeri (ağır) bilişsel engeli bulunan bireyler çalışma dışı tutulmuştur. Çalışmaya katılmaya gönüllü olan bireyler, bilgilendirilmiş gönüllü onam formunu okuyup imzaladıktan sonra çalışmaya dahil edilmiştir.

Araştırmamızda Sosyo-Demografik Bilgi Formu, Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği, Fiziksel Engelli Bireyler İçin Fiziksel Aktivite Ölçeği ve Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalite Ölçeği kullanılmıştır. Her bir bireyin değerlendirilmesi yaklaşık 40 dakika sürmüştür.

Sosyo-Demografik Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından oluşturulmuş sosyo-demografik bilgi formunda, engelli bireyin yaşı, engel tanısı, medeni durumu, önceden çalışıp çalışmadığı, engel rapor oranı, bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı ve en uzun çalışma süresi (ay) sorulmuştur.

Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği (Montreal Cognitive Assessment, MoCA)

Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği (MoCA) hafif bilişsel bozukluklar için hızlı bir tarama testi olarak geliştirilmiş 11 sorudan oluşmaktadır. MoCA'nın Türkçe versiyonu (MoCA-TR) Ozdilek ve Kenangil tarafından Parkinson hastalığında doğrulanmıştır (12). Bu test ile dikkat ve konsantrasyon, yürütücü işlevler, bellek, lisan, görsel yapılandırma becerileri, soyut düşünce, hesaplama ve yönelim olmak üzere sekiz farklı bilişsel işlev değerlendirilmektedir. Testten alınabilecek en yüksek toplam puan 30'dur. Buna göre 21 ve üstünde alınan puan bilişsel durumu normal olarak değerlendirmektedir (13). Ölçeğin uygulanma süresinin kısa olması ve alt parametrelerle değerlendirilen alan çeşitliliğinin çok olması bu ölçeği seçmemizde etkili olmuştur.

Fiziksel Engelli Bireyler İçin Fiziksel Aktivite Ölçeği (FEBFAS)

Fiziksel Engelli Bireyler İçin Fiziksel Aktivite Ölçeği (FEBFAS), Washburn ve ark. tarafından 2002 yılında geliştirilmiştir (14). Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Köçer ve ark. (2022) tarafından yapılmıştır. Bu ölçek üç alt parametre (evde, işte ve boş zamanlarda yapılan aktiviteler) ve 13 sorudan oluşmaktadır. Sorulara verilen cevaplarda o aktivitenin ne sıklıkta ve ne kadar yapıldığına göre belirli MET değerleri toplanarak yedi günün toplam skoru elde edilmektedir. Puanın yüksek olması fiziksel aktivite kısıtlılığının düşük olduğunu gösterir (15).

Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalite Ölçeği (WHOQOL-BREF)

Dünya Sağlık Örgütü tarafından geliştirilen sağlıkla ilişkili yaşam kalitesi ölçeğinin, Eser ve ark. tarafından Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Ölçek; Genel sağlık, Fiziksel sağlık, Psikolojik, Sosyal ilişkiler ve

Çevre alt başlıklarında 27 sorudan oluşmaktadır. Her bir soru 1 ve 5 arası Likert tipi skorlanmaktadır. Her bir alan, birbirinden bağımsız olarak kendi alanındaki yaşam kalitesini ifade etmektedir. Ham skor aşağıdaki formül ile yüzdelik puana dönüştürülmüştür. Yüksek puan yüksek yaşam kalitesi anlamına gelmektedir (16).[(Bireyin ham skoru) -(O alt parametreye ait olabilecek en düşük skor) / O alt parametrenin skor aralığı] x 100

İstatistiksel Analiz

Çalışmada elde edilen verilerin analizi için SPSS 26.0 paket programı kullanılmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri ortalama \pm standart sapma (\pm SS), sayı (n), yüzde dağılımı (%) ile hesaplanmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluğu skewness ve kurtosis esas alınarak belirlenmiş ve değer -1,5 ve +1,5 arasında alınmıştır. Değişkenler (MoCA ve FEBFAS) normal dağılıma uygun olduğu için Pearson korelasyon analizi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Korelasyon katsayısı; 0.00-0.30 arası zayıf, 0.30-0.70 arası orta ve 0.70-1.00 arası ise yüksek düzeyde bir ilişki olarak değerlendirilmiştir. İstatistiksel olarak anlamlı kabul gören p değeri 0.05'ten küçüktür (17).

Bulgular

Engelli bireylerin bilişsel ve fiziksel düzeylerinin yaşam kalitelerine etkisini incelemek amacıyla planladığımız bu çalışmada katılımcıların yaş ortalamaları 37.12 ± 8.77 (19-62) yıldır. Bireylerin sosyo-demografik özellikleri Tablo 1'de verilmiştir. Katılımcıların 0-30 puan aralığında değerlendirildikleri MoCa testinden aldıkları puan ortalamaları $19,95 \pm 4,47$; yedi günlük toplam MET skoruna göre FEBFAS'dan aldıkları puan ortalamaları $6,55 \pm 4,77$ ve her bir alanın 4-20 puan aralığında değerlendirildiği WHOQOL-BREF'den aldıkları total puan ortalamaları $96,05 \pm 17,11$ idi.

Korelasyon analizi sonuçlarına göre katılımcıların bilişsel seviyesi ile yaşam kaliteleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilirken ($r = ,172$, $p = 0,15$); fiziksel aktivite düzeyi ile yaşam kaliteleri arasında pozitif yönde ve zayıf bir ilişki ($r = ,253$, $p = 0,03$) bulunmuştur (Tablo 2 a).

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Bilgileri

Cinsiyet	n	%
Erkek	61	84.7
Kadın	11	15.3
Engel tanısı	n	%
Bilişsel	30	41.7
Fiziksel	42	58.3
Medeni durum	n	%
Bekar	55	76.4
Evli	17	23.6
Önceden çalışma durumu	n	%
Evet	58	80.6
Hayır	14	19.4
	X±SS	min- maks

Engel Rapor Oranı

Fiziksel engel (n:42)	57.02±12.99	40-70
Bişisel engel (n:30)	59.10±13.18	40-70
Bakmakla yük. old. kişi	1.09±1.34	0-5
En uzun çalışma süresi (ay)	30.58±45.15	0-270

Bağımlı (yaşam kalitesi) ve bağımsız değişkenler (bilişsel ve fiziksel durum) arasında doğrusal yönde bir ilişki olup olmadığını görmek için regresyon denklemi geliştirilmiştir (Tablo 2 b). Bu regresyon modelinin anlamlı olup olmadığını incelemek için ANOVA testi

yapılmıştır (Tablo 2 c). Elde edilen F değerine karşılık gelen anlamlılık seviyesine göre fiziksel aktivite ve yaşam kalitesi değişkenleri arasında doğrusal ilişki bulunmuştur. Bu örnekte geliştirilen model anlamlı görülmemiştir (F=3.256, p=0,075)

Tablo 2 a,b,c. Korelasyon ve Regresyon Analizi Sonuçları**a. Korelasyon Analizi**

	MoCA	FEBFAS	WHOQOL-BREF
MoCA	--	--	--
FEBFAS	- 0,010	--	--
WHOQOL-BREF	0,172	0,253*	--

* $r < 0,05$

**Pearson korelasyon analizi

b. Kurulan Model

Model R	R ²	Ayarlanmış R ²	R ² Değişim F	F Değişimi
,211	,044	,031	,038	2.772 ,075

c. ANOVA

Model	F	P
Regresyon	3,256	,075 ^b

Bağımlı Değişken: WHOQOL, Bağımsız Değişken: FEBFAS

Tartışma

İŞKUR üzerinden iş başvurusu yapan engelli bireylerin bilişsel ve fiziksel düzeylerinin yaşam kalitelerine etkisini incelediğimiz bu çalışmada bireylerin fiziksel aktivite düzeyleri ve yaşam kaliteleri arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki olduğu görülmüştür. Tomaszewski ve ark. (2020) tarafından yapılan bir çalışmada yaşları 18-55 arasında değişen zihinsel engeli olan yetişkinlerin düşük düzeylerde fiziksel aktivite gerçekleştirdikleri gösterilmiştir ve genel popülasyondaki yetişkinlerle karşılaştırıldığında, fiziksel hareketsizliğe atfedilen ikincil sağlık problemlerinin gelişme riskinin bu grupta daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ortalama günlük adım sayısı ile yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi inceledikleri bu çalışmada, adım sayısının artmasının, yaşam kalitesinin artması ile doğrudan ilişkili olduğu gösterilmiştir (18). Engelli bireylerde önemli bulgular ortaya koyan çalışmamızda da yaşam kalitesi ile fiziksel aktivite düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki saptanması literatürü destekler niteliktedir.

İtalya'da yapılan bir çalışmada fiziksel engelli bireylerin fiziksel aktivite düzeyine göre yaşam kalitesini ve memnuniyetini, öz yeterlilik ve kişisel refahını karşılaştırmışlardır (19). Fiziksel aktivitenin sosyal hayata ve yaşam kalitesine etkisinin aktif bireylerde aktif olmayanlara göre daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışmamıza paralel olarak, fiziksel aktivitenin engelli bireylerde yaşam kalitesi algısı üzerinde olumlu etkileri olduğu gösterilmiştir. Çalışmamızda engelli bireylerin fiziksel aktivitelerinin yanı sıra bilişsel düzeylerinin de yaşam kalitesine olan etkisi incelenmiş olup sadece fiziksel aktivite düzeyinin etkisi görülürken bilişsel seviye ile yaşam kalitesi arasında bir ilişkiye rastlanmamıştır. Yaşam kalitesi subjektif bir algıdır. Çalışmamızın bu sonucunun katılımcıların bilişsel fonksiyon düzeylerinin yaşam kalitesi algısını ortaya koyabilecek düzeyde olmayabileceğinden kaynaklanabileceğini düşünmekteyiz. Aver (2019), çalışmasında sosyal politikalar disiplininin çalışma alanı olan dezavantajlı gruplar içerisinde oran olarak en büyük grubu engellilerin oluşturduğunu belirtmiştir. Eğitim ve sonrasında istihdamın, engelli bir bireyin toplumsal hayata katılımını etkileyen iki önemli unsur olduğuna vurgu yapmıştır (20). Bizim

çalışmamızın da sonuçlarından yola çıkarak engelli bireylerin istihdam kazanması, yaşam kalitelerini artırarak sosyal katılımlarını teşvik eden önemli bir fırsat olarak ele alınmıştır. Girli ve Özbek (2024) 28 zihinsel engelli bireyin çalıştıkları atölyelerde elde ettikleri kazanımların yaşam kalitelerine etkisini incelemişlerdir. Yaklaşık iki ay süren çalışmada bireylerin iş yerindeki kazanımlarının yaşam kalitelerini sosyal ve ekonomik açıdan olumlu etkilediği görülmüştür (21). Yıldırım ve ark. (2022) tarafından yürütülen bir başka çalışma, 40 fiziksel engelli ve tekerlekli sandalye kullanan ofis çalışanları ile gerçekleştirilmiştir. Bireylerin ofisteki kullanım alanları ve ekipmanlara yönelik iş yaşamında karşılaştıkları problemler ele alınmıştır (22). Literatürden yararlanarak hazırladığımız sosyo-demografik bilgi formu ve anketlerle yürüttüğümüz çalışmamızda 72 engelli bireyin iş gücüne katılımı aşamasında değerlendirmeler yapılmış; böylece engelli bireylerin iş ile ilgili yetenekleri ve kısıtlılıkları, işten rekreasyona kadar yaşamın herhangi bir alanındaki faaliyetlere katılma kapasitesini sınırlayan durumları ele alınmıştır. Ancak bireylerin başvurularından sonraki işe yerleştirilmeleri süreç takibi yapılamamıştır. Bu konuda burada tartışılacak bir çalışma literatürde de bulunamamıştır. Kuklek ve ark. (2021) yürüttükleri bir projede dezavantajlı bireylerin istihdam edilmesinin yaşam kalitesinin artırılmasında kritik bir faktör olduğu sonucuna ulaşmışlardır (23). Bu nedenle bizim çalışmamızda da, engelli bireylerin istihdamına katkı sağlamak amacıyla yaşam kalitesini etkileyebilecek bilişsel ve fiziksel faktörler üzerinde durulmuştur. Çalışmamızın verileriyle gerçekleştirdiğimiz analiz sonuçlarında iş başvurusunda bulunan dezavantajlı engelli bireylerin yaşam kalitelerinin fiziksel aktivite düzeylerinden doğrudan etkilendiği sonucuna varılmıştır.

Wehmeyer'in (2020) yürüttüğü bir çalışmada zihinsel ve gelişimsel engeli olan kişiler için yaşam kaliteleri ve kendi kaderini tayin etme arasında hem sezgisel hem de teorik bir bağlantıya rastlanılmıştır (24). Kendi kaderini tayin etme ve yaşam kalitesinin, zihinsel ve gelişimsel engeli olan insanlara olanak tanıyan desteklerin tasarlanmasında önemli yapılar olduğu ve zihinsel ve gelişimsel engeli olan insanların yaşam kalitesini

yükseltmenin önemli bir yolunun istihdam edilmeleri ve bağımsız olarak maddi kazanç elde etmeleri olduğunu düşünmekteyiz.

Wong ve ark. (2021) tarafından yapılan bir derleme çalışmasında, fiziksel engelli bireylerin işe devam etmelerine veya işe geri dönmelerine yardımcı olacak iş düzenlemelerinin sağlanarak işe alınmalarını etkileyen engellerin ve kolaylaştırıcıların belirlenmesi amaçlanmıştır. Bunun için "Sistemik İncelemeler ve Meta-Analizler için Tercih Edilen Raporlama Öğeleri" kılavuzları kullanılmıştır. Çalışmada araştırmacı ergoterapistler tarafından 2203 makale incelenmiş ve fiziksel engelli bireyler tarafından yaygın olarak kullanılan iş düzenlemeleri tablosu oluşturulmuştur (25). Araştırmamız sonuçları da benzer şekilde ülkemizde yapılacak çalışmalara katkı sağlayacaktır. Engelli bireylerin işe geri dönmesi ve iş düzenlemelerinde yaşam kalitesini ve fiziksel aktivite düzeyini arttırmayı hedefleyen mesleki rehabilitasyon uygulamalarına ihtiyaç duyulması gerektiğini düşünmekteyiz. Korkmaz (2023) çalışmasında, engelli bireylerin istihdamında yaşanan kısıtlılıkların çözüm yolları aramadan önce ortaya koyulmasının önemini vurgulamıştır (2). Bozatay ve Ayyıldız (2019) yürüttükleri çalışmada engelli bireylerin istihdam sorunlarına öncelik vererek değerlendirmeler gerçekleştirmişlerdir. Bireylerin mevcut durumlarına yönelik iyileştirici önerilerde bulunup çalışmalarını engelli istihdamını artırıcı yönde ilerletmişlerdir (26). Engelli bireylerin istihdamına yönelik yapılacak çalışmalarda öncelikle sorunların neler olduğunu belirlemek ve belirlenen sorunlar temelinde hedefe yönelik stratejiler geliştirmenin daha doğru olacağını düşünmekteyiz. Şen (2018) tarafından yürütülen çalışmada Türkiye'deki engelli bireylerin yaşadıkları istihdam sorununu ortaya koymak ve bu sorunların giderilmesine yönelik mevcut politikaların değerlendirilmesinin yapılarak var olan politikaların geliştirilmesine ya da yeni politikaların oluşturulmasına yönelik önerilerde bulunmuştur (27). Benzer şekilde Çakır'ın (2021) yürüttüğü çalışmada Türkiye'de engelli istihdamına yönelik yeni politikaların oluşturulup hayata geçirilmesi gerektiği ve engelli istihdam yöntemlerinin geliştirilip çeşitlenmesi gerektiği öne sürülmüştür (28). Bu doğrultuda, çalışmamızda istihdam sürecinde bulunan engelli bireylere ve

yaşadıkları kısıtlılıklara dikkat çekmek amacıyla bilişsel ve fiziksel kısıtlılıklara odaklanılmıştır. Bundan sonra daha kapsamlı değerlendirme, çözüm öneri ve müdahalelerinin yapılacağı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Çalışmanın Limitasyonları

İstanbul'da İŞKUR'a başvuran engelli bireylerin bilişsel ve fiziksel durumları ile yaşam kalitelerini değerlendirdiğimiz bu çalışmanın limitasyonları mevcuttur. Sadece 72 engelli bireyin dahil edilmesi, sonuçların genelleştirilebilirliğini sınırlamaktadır. Katılımcıların engel tanılarının -her ne kadar bilişsel ve fiziksel olarak sınırlandırsak da- her birinin yaşam kalitesi üzerindeki etkisi farklı olabileceğinden aynı spesifik bir tanı grubunda daha çok kişi ile yapılacak çalışmaların sonuçlarının yorumlanması daha etkili olacaktır. Katılımcıların kültürel ve sosyal faktörlerinin değerlendirmeye alınmaması, elde edilen bulguların yorumunu sınırlamıştır. Son olarak, çalışmamızın hipotezini oluşturmada yola çıktığımız katılımcıların işe kabul ve iş istihdamları ile ilgili değerlendirmeler sonrasında elimizde bir bilginin olamaması daha ileriki çalışmalara ihtiyacı doğurmuştur. Bu faktörler dikkate alınarak çalışmaların sınırlarının homojen olarak çizilmesi faydalı olacaktır.

Sonuç

Engelli bireylerin bilişsel ve fiziksel durumlarının yaşam kalitesine olan etkilerini incelemek amacıyla yapılan bu araştırma, önemli bulgular ortaya koymuştur. Engellilerin bilişsel durumları yaşam kalitelerini etkilemezken fiziksel aktivite durumları doğrudan ilişkili çıkmıştır. Çalışmanın sonuçları, ilgili kurumlar ve sağlık profesyonelleri için bir kaynak oluşturabilir. Engellilerin fiziksel durumlarını iyileştirmeye yönelik atılacak adımlar onların yaşam kalitesine katkı sağlayacak, dolayısıyla istihdamlarını verimli hale getirecektir. Engellilerin istihdam alanlarında daha geniş değerlendirmeler ile gelecekte yapılacak araştırmaların, farklı engel ve yaş grupları üzerinde ve Ülkemizdeki İŞKUR'un diğer şubelerinde planlanması önerilmektedir.

Teşekkür

Çalışmamıza katılarak zamanlarını ayıran engelli bireylere ve veri toplama sürecinde bize yardımcı olan kurum ve kişilere teşekkür ederiz.

Kaynaklar

1. World Health Organization. World Report on Disability 2011; 3-4.
2. Korkmaz BC. Türkiye’de engelli istihdamında yaşanan zorluklar. Ufku Ötesi Bilim Dergisi 2023; 23(1): 62-81. <https://doi.org/10.54961/uobild.1264127>
3. Türkiye İstatistik Kurumu. Nüfus ve Konut Araştırması. Türkiye: Türkiye İstatistik Kurumu; 2011.
4. Luciano AE, Drake RE, Bond GR, Becker DR, Carpenter-Song E, Lord S et al. Individual placement and supported employment: A review. Journal of Vocational Rehabilitation 2014; 40: 1-13.
5. Bonaccio S, Connelly CE, Gellatly IR, Jetha A, Martin Ginis KA. The participation of people with disabilities in the workplace across the employment cycle: Employer concerns and research evidence. Journal of Business and Psychology 2020; 35(2), 135-158. <https://doi.org/10.1007/s10869-018-9602-5>
6. Qiu N, Jiang Y, Sun Z, Du M. The impact of disability-related deprivation on employment opportunity at the neighborhood level: does family socioeconomic status matter? Frontiers In Public Health 2023; 11. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2023.1232829>
7. Heymann J, Stein MA, de Elvira Moreno MR. Disability, employment, and inclusion worldwide. Disability and Equity at Work 2014; 1-9.
8. Yılmaz SH, Yılmaz BH, Erer H. Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutum ve farkındalık: Spor bilimleri fakültesi öğrencileri üzerine bir araştırma. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2024; 33(1): 160-173. Doi: 10.35379/Cusosbil.1398496
9. Yılmaz A, Şentürk U, Demir E. Zihinsel engellilerde fiziksel aktiviteye yönelik uygulamaların içerik analizi. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi 2015; 3(13): 312-327. <https://doi.org/10.16992/ASOS.687>
10. Demir E, Şentürk AYU. Zihinsel engellilerde fiziksel aktiviteye yönelik uygulamaların içerik analizi. The Journal of Academic Social Science 2024; 13(13): 312-327. Doi: 10.16992/Asos.687
11. Othman AK, Abdullah MZ, Aziz NF, Tobi SNM. The influence of intrinsic and extrinsic motivation factors on employee's performance at pecca leather sdn. bhd. As mediated by job satisfaction. Journal of Entrepreneurship, Business and Economics 2022; 10: 28-52.
12. Ozdilek B, Kenangil G. Validation of the turkish version of the montreal cognitive assessment scale in patients with parkinsons disease. The Clinical Neuropsychologist 2014; 28(2): 333-343. <https://doi.org/10.1080/13854046.2014.881554>
13. Yavuz O, Yavuz Y. Huzurevindeki yaşlı bireylere oynatılan zekâ oyununun yaşlıların bilişsel becerilerine, yalnızlık ve psikolojik iyi oluş düzeylerine etkisi. Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi 2018; 2(3): 127-141.
14. Washburn RA, Zhu W, McAuley E, Frogley M, Ficoni SF. The physical activity scale for individuals with physical disabilities: development and evaluation. Arch Phys Med Rehabil 2002; 83(2): 193-200. <https://doi.org/10.1053/apmr.2002.27467>
15. Köçe K, Atıcı E, Buran Çırak Y, Dürüstkan Elbaşı N, Tütüneken YE. Cultural adaptation and turkish version of physical activity scale for individuals with physical disabilities in individuals with spinal cord injury: a reliability and validity study. Disability and Rehabilitation 2022; 44(21): 6414-6423.
16. Eser SY, Fidaner H, Fidaner C, Elbi H et al. Measure of quality of life WHOQoL100 and WHOQoL-Bref. 3P Journal 1999; 7(2): 5-13. Disabilities 2022; 26(4), 1075-1088. <https://doi.org/10.1177/17446295211033467>
17. Akgül A. Tıbbi Araştırmalarda İstatistiksel Analiz Teknikleri Spss Uygulamaları. 2. Baskı. Ankara: Emek Ofset; 2005.
18. Tomaszewski B, Savage MN, Hume K. Examining physical activity and quality of life in adults with autism spectrum disorder and intellectual disability. Journal of Intellectual Disabilities 2022; 4. <https://doi.org/10.3389/fspor.2022.884074>
19. Biagini A, Bastiani L, Sebastiani L. The impact of physical activity on the quality of life of a sample of italian people with physical disability. Frontiers in Sports and Active Living 2022; 4. <https://doi.org/10.3389/fspor.2022.884074>

20. Aver ÖF. Engellilerin Mesleki Eğitimi ve İstihdamı. Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi 2019; 5(3): 327-354.
21. Girli A, Özbek AB. Manisa OSB zihinsel engelliler korumalı işyeri çalışanlarının ve ailelerinin istihdam deneyimleri ve düşünceleri. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2024; 26(3): 1195-1211.
22. Yıldırım K, Müezzinoğlu MK, Gün K. Fiziksel engelli kullanıcıların ofis iç mekân donatı elemanlarına yönelik ergonomik bir araştırma. Ergonomi 2022; 6(1): 54-62. Doi: 10.33439/ergonomi.1154773
23. Kuklek NM, Cseplo M, Pozsonyi E, Pusztalvi H. Raising employment and quality of life among people with disadvantages- results of a Hungarian project. BMC Public Health 2021; 21(1), 1729. <https://doi.org/10.1186/s12889-021-11763-z>
24. Wehmeyer ML. The importance of self-determination to the quality of life of people with intellectual disability: A perspective. International Journal of Environmental Research and Public Health 2020; 17(19), 7121. <https://doi.org/10.3390/ijerph17197121>
25. Wong J, Kallish N, Crown D, Capraro P, Trierweiler R, Wafford QE at al. Job accommodations, return to work and job retention of people with physical disabilities: A systematic review. Journal of Occupational Rehabilitation 2021; 31(3), 474-490. <https://doi.org/10.1007/s10926-020-09954-3>
26. Bozatay ŞA, Ayyıldız MT. Türkiye’de engellilerin istihdam sorunlarına yönelik kamu politikaları. Kesit Akademi Dergisi 2019; (14): 75-93.
27. Şen M. Türkiye’de engellilere yönelik istihdam politikaları: sorunlar ve öneriler. Sosyal Güvenlik Dergisi 2018; 8(2), 129-152.
28. Çakır H. Çalışma yaşamında engelli kadınların istihdam süreçleri: Yozgat Örneği. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2021; 8(1): 111-126. <https://doi.org/10.17336/igusbd.646775>